

ONDERZOEK DOOR

HEMBYSE ARCHEOLOGIE :

Kortrijk, Oude Kasteelstraat; “De Rode Leeuw”

Voorliggend document is een:

Historisch/archeologisch onderzoek	☐
Verslag van resultaten	☐
Aanvraag toelating vooronderzoek	☐
Aanvraag onderzoek i.k.v. wetenschappelijke vraagstelling	☐
Programma van Maatregelen	☒
Archeologierapport	☐
Eindrapport	☐
Privacyfiche (enkel AOE)	☐
Ander:	☒

MAATREGELLEN :

vlakdekkende opgraving

INHOUDSOPGAVE

1	Administratieve gegevens.....	4
1.1	Situering van het onderzoeksgebied	4
1.2	Projectcodes of ID nummers.....	6
1.3	Betrokken actoren	7
1.4	Bewaring van de data	8
2	Dataset en waardering	9
2.1	Archeologietraject	9
2.1.1	Bestaande data	9
2.1.2	Ontbrekende data.....	12
2.1.3	Waardering	14
2.2	Besluit.....	15
2.2.1	Vrijgave	15
2.2.2	Advieszone GGA.....	15
2.2.3	Risico-analyse CTE	16
3	Omschrijving van de maatregelen	17
3.1	Maatregelen te nemen door de initiatiefnemer	18
3.1.1	Aanstellen erkend archeoloog	18
3.1.2	Beschikbaarheid van het terrein	18
3.2	Maatregelen uit te voeren door de erkend archeoloog	20
3.2.1	Onderzoeksdoel.....	20
3.2.2	Onderzoekszones/werkputten	21
3.2.2.1	Afbakening.....	21
3.2.2.2	Opmerkingen.....	22
3.2.3	“Post-excavation”	23
3.2.3.1	Rapportage en natuurwetenschappelijk onderzoek	23
3.2.3.2	Deponeren archeologisch ensemble.....	24
3.3	Competenties van de uitvoerder	25
3.4	Veiligheid (algemeen)	26
3.4.1.1	Diepte	26
3.4.1.2	Grondwater.....	26
3.4.1.3	Grondwerk	26
3.4.1.4	KLIP	26
3.4.1.5	Vervuiling	26
3.4.1.6	CTE (munitie)	27
3.4.2	Afwijkingen.....	27
3.4.2.1	Steentijdartefactensites.....	27
3.4.2.2	Ten opzichte van de CGP	28

3.4.2.3	Ten opzichte van de advieszone	28
3.5	Kostenraming	29
4	Literatuuroverzicht	30
4.1	Naslagwerken.....	30
4.2	Online bronnen	33
5	Lijst van figuren.....	34

1 Administratieve gegevens

1.1 Situering van het onderzoeksgebied

Gewest	Vlaams Gewest	
Gemeente	Kortrijk	
Deelgemeente	Nvt.	
Straat en straatnummer	hoek Oude Kasteelstraat - Kasteelstraat	
Lambert 72-coördinaten	X: 71995,122 x Y: 169257,840 X: 71985,596 x Y: 169218,417	
Oppervlakte	811,34 m ²	0,081 ha
Oppervlakte bodemingreep	er wordt uitgegaan van 100%	
Kadastrale situering	Afdeling	1
	Sectie	G
	Percelen	200R; 200M

Datum van toekenning van de onderzoeksopdracht aan Hemyse bv	17 mei 2023
Situering van de opdracht binnen het archeologietraject	Nota van het uitgesteld vooronderzoek
Wettelijk kader	Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014.
Opgemaakt volgens :	De Code van Goede Praktijk (hierna: CGP) voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en voor het gebruik van metaaldetectoren, werd op 11 december 2015 door de bevoegde minister vastgesteld. Sinds 1 april 2016 vervangt de Code van Goede Praktijk definitief de archeologische Minimumnormen. Sinds 1 april 2019 geldt versie 4.0 van de Code.
Duur van de opdracht	1 werkdag (veldwerk)
Kostprijs van de opdracht (enkel zichtbaar in privacyfiche)	

1.2 Projectcodes of ID nummers

	Projectcode	ID nummer
Bureaustudie (ifv verkaveling)		
Bureaustudie (ifv sloop)	2023F163	
Bureaustudie (ifv stedenbouw)	2023F163	
Landschappelijk bodemonderzoek		
Verkennde boringen		
Waarderende boringen		
Prospectie met ingreep in de bodem	2025B270	26781
	2025B270	
<i>DISCLAIMER: de nota van het uitgesteld vooronderzoek met ID26781 bevat een advies dat na een melding toevalsvondst op de site is gewijzigd. In overleg met de bouwheer is een nieuw PVM opgemaakt en ingediend, de melding toevalsvondst is afgesloten.</i>		
Opgraving		
Interne projectsigle Hembyse BV	KOR-KOK	

1.3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse BV (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
Veldwerkleider	Bart De Smaele	
Assistent-archeoloog/archeologen		
Aardkundige, assistent-aardkundige	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
CTE-deskundige (VOCTEx)	Bart De Smaele	
Andere (regio)specialisten	Philippe Despriet (VZW Archeologie Zuid-West-Vlaanderen)	
	Didier Dumolin (VZW Archeologie Zuid-West-Vlaanderen)	
Initiatiefnemer en zakelijkrechthouder (enkel zichtbaar in de privacyfiche)	Privaatrechtelijk	☒
	Publiekrechtelijk	☐
Omgevingsvergunning(en):	Verkaveling van gronden (verkaveling)	☐
	Verkaveling van gronden (sloop)	☐
	Stedenbouwkundige handelingen (slopen)	☒
	Stedenbouwkundige handelingen (bouwen)	☒
Bevoegde overheid	Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed: Regio West	☒
	IOED: Leiedal	☒
	Onroerenderfgoedgemeente:	☐

1.4 Bewaring van de data

Plaats en jaar van uitgave	Gentbrugge, 2025
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	366
Bibliografische referentie	De Smaele B. & Pieters H., 2025. <i>Vooronderzoek op de site "De Rode Leeuw" te Kortrijk,</i> Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 366, Gentbrugge.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Bewaring archeologisch ensemble	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Gebruiker van het archeologisch ensemble	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	TREZOOR
Foto's, plannen en tekeningen	©Hembyse BV, tenzij anders beschreven

2 Dataset en waardering

2.1 Archeologietraject

2.1.1 Bestaande data

Het archeologietraject bestaat uit een aantal onderzoeksmethodes, waarvan is afgewogen of deze “mogelijk” (uitvoerbaar), “nuttig” (archeologisch relevant), “schadelijk” (schadelijk voor het archeologisch bodemarchief) en noodzakelijk (noodzakelijk voor de waardering van het archeologisch kennispotentieel) zijn.

Op basis van het uitgevoerde traject kunnen de reeds toegepaste methodes worden getoetst.

Bureauonderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
	☒	☒	☐	☒	☒

toelichting

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de Middeleeuwse stadsomwalling, en dus binnen de historische stadskern van Kortrijk. Op basis van het beschikbare kaartmateriaal is duidelijk sprake van bebouwing sinds ten minste de 16^e eeuw. Deze neemt stelselmatig uitbreiding, waarbij uiteindelijk een fietsenfabriek met bijhorende werk- en pakhuizen binnen het onderzoeksgebied gevestigd is. Dit betekent dat het onderzoeksgebied quasi volledig was volgebouwd en grotendeels of volledig onderkelderd. Op het einde van de 20^e eeuw zijn alle gebouwen gesloopt tot op maaiveldniveau en werden de kelders opgevuld, waarna een verharde parking werd aangelegd. De impact op het bodemarchief is onderzocht in een prospectie met ingreep in de bodem.

Controleboringen	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
	☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Binnen het onderzoeksgebied konden geen controleboringen geplaatst worden: het volledige onderzoeksgebied is immers verhard.

**Prospectie met
ingreep in de
bodem ifv
sporensites
(proefsleuven,
proefputten)**

Mogelijk Nuttig Schadelijk Noodzakelijk Uitgevoerd

toelichting

De prospectie met ingreep in de bodem is uitgevoerd.

De impact op het bodemarchief is van die aard dat het grootste deel van de oudere sporen en structuren verstoord is, met enkel centraal een kleine zone waar een deel van een stortlaag met pottenbakkersafval is aangetroffen. De bewaring van dit stort is gebeurd doordat er mogelijk reeds bestaande kuilen (zandwinning ?) zijn opgevuld.

Het pottenbakkersafval dateert vermoedelijk rond 1150 (en niet rond 1250, naar analogie met de opgraving uit 1997) en sluit aan bij de gekende pottenbakkerwijk in de Rijselsestraat. In de afweging van de kosten versus de archeologische kenniswinst werd aanvankelijk gekozen om de stalen en het heden ingezamelde aardewerkensemble verder uit te werken, maar geen verder onderzoek op terrein te adviseren. Dit vindt zijn weerslag in een door het agentschap stilzwijgend bekrachtigde nota van het vooronderzoek. Hierna werd echter door een derde een toevalsvondst (los aardewerk in de werfzone) gemeld, waarbij echter geen nieuwe elementen werden aangevoerd. Niettemin diende besloten te worden om de nota opnieuw op te maken met een advies tot vlakdekkende opgraving. De melding van toevalsvondst kon worden afgesloten.

Dit leidt tot de vraag: zijn deze methodes voldoende zodat een inschatting van het archeologisch kennispotentieel en een waardering van de eventueel reeds gekende archeologische sporen mogelijk zijn ?

Antwoord: JA   NEE

Indien de dataset volledig is, kan deze aan de geplande werken worden getoetst en kan een beslissing genomen worden over de impact van de geplande werken.

Indien de dataset onvolledig is, worden in de volgende hoofdstukken verdere maatregelen getoetst.

2.1.2 Ontbrekende data

Indien de dataset onvolledig is, dient een afweging te worden gemaakt van mogelijke onderzoeksmethoden om de dataset te vervolledigen. Dit is dezelfde afweging als van de reeds toegepaste onderzoeksmethoden:

Geofysisch onderzoek

Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Er zijn geen specifieke onderzoeksvragen die deze surveymethode noodzakelijk of nuttig maken.

Landschappelijke boringen

Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Uit de aardkundige data blijkt dat er geen kans is op het aantreffen van paleo-horizonten, noch uit het Pleistoceen, noch uit het Holoceen.

Vlakdekkende opgraving

Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
☒	☐	☒	☐	☐

toelichting

Een vlakdekkend onderzoek van de pottenbakkers-afvalkuilen en de zone errond (afgebakend door de aanwezige kelders) wordt noodzakelijk geacht voor een beter inzicht in de pottenbakkersactiviteiten in de stad Kortrijk en de transitie van landelijke aardewerkproductie naar stedelijke aardewerkproductie. Er zijn duidelijk ook heel wat oudere elementen dan in de reeds onderzochte site aan de Rijselstraat, waaronder lokaal vervaardigd roodbeschilderd materiaal. De aanwezigheid van misbaksels en fragmenten van ovenwanden wijst bovendien duidelijk op plaatselijke productie.

Verder

onderzoek   **ex**   Mogelijk   Nuttig   Schadelijk   Noodzakelijk   Uitgevoerd
situ

toelichting

Het ensemble aan pottenbakkersafval en de stalen dienen na het vlakdekkend verder te worden onderzocht.

Indien één of meerdere onderzoeksmethodes **noodzakelijk** zijn voor het vervolledigen van de archeologische dataset, worden deze in het programma van maatregelen besproken.

Te nemen
maatregelen: JA   NEE

Korte omschrijving:

Vlakdekkende opgraving.

2.1.3 Waardering

Indien een inschatting van het archeologisch kennispotentieel en een waardering van de archeologische sporen mogelijk is, kan ook een waardering van de site worden gedaan.

Indien een inschatting van het archeologisch kennispotentieel niet mogelijk is (onvoldoende data), dient de waardering te worden uitgesteld tot de dataset vervolledigd is.

Indien de site geen archeologisch kennispotentieel of potentieel op aanzienlijke archeologische kenniswinst bevat (door een totaal gebrek aan archeologische sporen en structuren), dan is de waarde van de site vanuit archeologisch standpunt uiteraard nul. Indien de site een aantal sporen en structuren bevat, dient het potentieel aan archeologische kenniswinst/kennisvermeerdering afgewogen te worden aan zowel de geplande werken als de maatschappelijke en economische investering die noodzakelijk is voor het bewaren van het archeologisch kennispotentieel.

2.2 Besluit

2.2.1 Vrijgave

BESLUIT: een vlakdekkend archeologisch onderzoek is noodzakelijk.

Dit vlakdekkend archeologisch onderzoek wordt omschreven in het hoofdstuk "*Omschrijving van de maatregelen*".

2.2.2 Advieszone GGA

Op basis van de archeologische dataset kan een deel van of het volledige onderzoeksgebied als GGA ("Gebied Geen Archeologie") worden gekarteerd, *indien* is aangetoond dat er geen kans meer is op het aantreffen van goed bewaarde archeologische sites.

Er kan nog geen advieszone GGA afgebakend worden, totdat het vlakdekkend archeologisch onderzoek is afgerond.

2.2.3 Risico-analyse CTE

Op basis van de *Richtlijn Archeologie versus munitieopsporing / 16.11.2023* en de *Praktische Leidraad Preventief opsporen en ruimen van niet ontplofte conventionele en toxische explosieven in de ondergrond en de waterbodems / Actualisatie 2023* dient de erkend archeoloog een afweging te maken indien er binnen de reikwijdte van het archeologietraject kans is op het aantreffen van CTE.

Afweging:

Risico op aantreffen van CTE:			
<i>Geen</i>	<i>Laag</i>	<i>Gemiddeld</i>	<i>Hoog</i>
☐	☒	☐	☐
Te nemen maatregelen in functie van het archeologietraject:			
<i>Geen</i>		<i>Risico-analyse (zie PVM)</i>	
☒		☐	
<i>Andere:</i>			
☐			

Op basis van het proefsleuvenonderzoek kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van CTE binnen de site zeer klein is. De initiatiefnemer is zich echter bewust van het feit dat het onderzoeksgebied zonder remediërende maatregelen niet kan worden vrijgegeven op de aanwezigheid van CTE.

3 Omschrijving van de maatregelen

Het doel van de prospectie met ingreep in de bodem was een inzicht te verkrijgen in het archeologisch kennispotentieel van het onderzoeksgebied en de impact van de geplande werken op het archeologische erfgoed in te schatten. Aldus kan een advies gevormd worden voor de vervolgstategie op de onderzoekslocatie.

Aan de hand van de ingezamelde data kan gesteld worden dat er met zekerheid archeologische sporen en structuren binnen het onderzoeksgebied en binnen de reikwijdte van de geplande werken aanwezig zijn. Er zijn met zekerheid sporen en structuren aanwezig die een archeologisch kennispotentieel bevatten, alsook sedimenten die een archeologisch en landschappelijk kennispotentieel bevatten.

<i>Korte omschrijving van de archeologische verwachting:</i>

Binnen het onderzoeksgebied werden hoofdzakelijk sporen en structuren van de gebouwen van de “Rode Leeuw” aangetroffen. Het betreft kelders, beerputten en andere muurstructuren die oudere sporen en structuren verstoord hebben.

Centraal in het onderzoeksgebied is sprake van enkele grondsporen waarin het stort van een Middeleeuwse pottenbakkersoven is aangetroffen. Sporen van pottenbakkersactiviteiten op deze locatie zijn niet onverwacht gezien de onderzoeksresultaten in de omgeving (cf. Rijselsestraat). Bijzonder is wel dat het afval suggereert dat de pottenbakkersactiviteiten op deze locatie ouder zijn dan tot nu toe gekend.

De densiteit aan jongere structuren en de beperkte oppervlakte waarbinnen het stort is aangetroffen doet vermoeden dat de kans op het aantreffen van de ovens klein is, maar de aanwezigheid van ovens kan niet worden uitgesloten. Binnen de reikwijdte van de proefsleuven werden dan wel geen directe sporen van ovens gevonden, maar ovens en stortplaatsen liggen traditioneel dicht bij elkaar, dus de kans op het aantreffen van ovens bestaat.

In § *Dataset en waardering* van dit dossier is bepaald dat een vlakdekkende archeologische opgraving de meest aangewezen onderzoeksmethode is. Bijgevolg wordt hiervoor een programma van maatregelen opgesteld. In dit hoofdstuk worden de specifieke maatregelen voor het volgende deel van het archeologietraject besproken. In dit dossier en in deze fase is dit:

⇒ **ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING**

De maatregelen vallen uiteen in maatregelen te nemen door de initiatiefnemer en maatregelen uit te voeren door de erkend archeoloog.

3.1 Maatregelen te nemen door de initiatiefnemer

3.1.1 Aanstellen erkend archeoloog

De initiatiefnemer stelt een erkend archeoloog type 1 aan, die kan instaan voor de uitvoering van de te nemen maatregelen.

Op aanwijzen van de erkend archeoloog wordt het terrein conform het programma van maatregelen in de in akte genomen archeologienota beschikbaar gemaakt.

3.1.2 Beschikbaarheid van het terrein

Het onderzoeksgebied is beschikbaar voor archeologisch onderzoek. De initiatiefnemer neemt alle maatregelen om er voor te zorgen dat het terrein beschikbaar is (en blijft) voor het archeologisch onderzoek. Deze maatregelen gelden als randvoorwaarden bij de (archeologie)nota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning !

Generieke bepalingen: een onderzoeksterrein dient vrij te zijn van obstakels, zowel stoffelijk als wettelijk. Het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om dit te bewerkstelligen, het is de verantwoordelijkheid van de erkend archeoloog om op de obstakels te wijzen. Een onderzoeksterrein¹ dient dus vrij te zijn van:

1. Bewoners, huis- en neerhofdieren. Alle bewoners van het onderzoeksgebied zijn tijdig verhuisd en/of verplaatst. Tijdens een archeologisch onderzoek is er geen plaats voor derden, dit houdt immers een enorm veiligheidsrisico in. Dieren kunnen in de werkputten vallen of struikelen en zich verwonden. Het verhuizen en/of verplaatsen van bewoners, huis- en neerhofdieren is ten laste

---

¹ Indien van toepassing binnen het huidige onderzoeksgebied, zie "Beschrijving van het onderzoeksgebied."

van de initiatiefnemer. Indien het gaat om krakers of dieren zonder oormerk dient de initiatiefnemer de nodige wettelijke maatregelen te nemen, de erkend archeoloog kan het archeologisch onderzoek niet starten vooraleer dergelijke problemen zijn opgelost.

2. Pachtovereenkomsten en dergelijke meer. De veldwerkleider is niet gebaat bij een confrontatie met pachters en/of huurders. Alle pacht- en huurovereenkomsten zijn afgesloten vóór de start van de archeologische prospectie.
3. Grond- en oppervlaktewater: een archeologisch onderzoek kan niet gebeuren in waterverzadigde omstandigheden, tenzij het specifiek waterbodems betreft. De initiatiefnemer voorziet de nodige bemaling van waterverzadigde delen van het onderzoeksgebied.
4. Gebouwen. Gebouwen dienen te worden gesloopt tot op maaiveldniveau. Funderingen en “massieven” worden NIET uitgegraven voorafgaand aan het archeologisch onderzoek.
5. Verhardingen. Verhardingen worden verwijderd tot op de fundering ervan, meestal is dit grind en/of worteldoek.
6. Afsluitingen. Prikeldraad en hekwerk worden verwijderd, indien dit niet gebeurd is, staat het de veldwerkleider vrij om deze door te knippen op kosten van de initiatiefnemer.
7. Voertuigen. Geparkeerde voertuigen dienen daags voorafgaand aan de start van het onderzoek te worden verplaatst. Zo niet lopen de eigenaars van de voertuigen het risico op schade aan voornoemde voertuigen.
8. Nutsvoorzieningen in gebruik. Alle nutsvoorzieningen (gas, water, elektriciteit, internet en telefonie, afvoer) dienen te worden afgesloten voorafgaand aan het archeologisch onderzoek. KLIP-melding is ten laste van de initiatiefnemer.

De initiatiefnemer voorziet ook alle logistieke en financiële middelen om de uitvoering van het archeologisch onderzoek mogelijk te maken. Hierbij dient ook volgende opmerking gemaakt te worden: de volledige advieszone voor archeologisch onderzoek dient als een archeologische structuur beschouwd te worden. Concreet betekent dit dat er zonder ingreep of advies van de erkend archeoloog géén sloopwerken of bodemingrepen mogen plaatsvinden teneinde de archeologische structuren niet verder te verstoren.

3.2 Maatregelen uit te voeren door de erkend archeoloog

3.2.1 Onderzoeksdoel

Aan de hand van de ingezamelde data kan gesteld worden dat er met zekerheid een archeologische site aanwezig is. Het doel van het onderzoek is op basis van het ensemble van ondergrondse structuren onderzoeksdata te genereren die de kennis van de stadsontwikkeling van Kortrijk ten goede komen.

De onderzoeksvragen, een synthese van de ruimere onderzoeksdoelen, die in dit onderzoek beantwoord dienen te worden, worden hieronder opgesomd.

- ♣ *Zijn er aanwijzingen dat de site zich effectief op een pottenbakkerssite of -atelier bevindt ? Of bevindt de site zich eerder in de periferie of is deze enkel als stortplaats gebruikt ?*
- ♣ *Zijn er enkel productieafval en/of misbaksels aangetroffen of is er ook materiaal van de ovens zelf aanwezig ?*
- ♣ *Wat is de exacte datering van het aangetroffen aardewerk en is dit soort aardewerk al gekend in Kortrijk ?*
- ♣ *Wat is de betekenis van de site binnen de ontwikkeling van de stad Kortrijk ? Bevindt de site zich in de periode van het pottenbakkersafval binnen of buiten de stadsmuur ? En hoe is ze ten opzichte van de gekende 13^e-eeuwse pottenbakkers te Kortrijk – gepubliceerd door Ph. Despriet – gepositioneerd ?*
- ♣ *Welke aardewerksoorten en -vormen werden geproduceerd ? zijn er in Vlaanderen nog productiecentra voor deze periode gekend ? Vinden we daar gelijkaardige types terug of wijkt het Kortrijkse aardewerk hiervan af ?*
- ♣ *Welke houtsoorten zijn gebruikt voor het stoken van de ovens ? Gaat het bijvoorbeeld om hout van goede kwaliteit, van mindere kwaliteit (bijvoorbeeld sloophout) of gaat het bijvoorbeeld om hakhout ?*

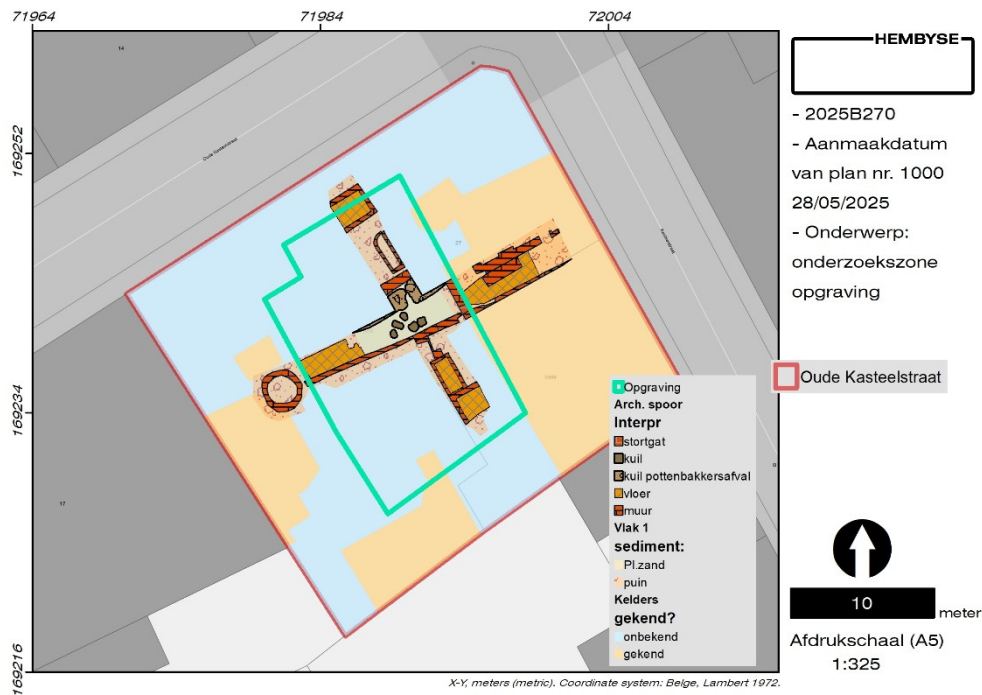
De veldwerkleider beslist wanneer de onderzoeksdoelen bereikt zijn; de aanwezige sporen, structuren en horizonten dienen volledig stratigrafisch te worden onderzocht.

3.2.2 Onderzoekszones/werkputten

Het vlakdekkend onderzoek dient te worden uitgevoerd conform de vigerende *Code van Goede Praktijk*. Het vlakdekkend archeologisch onderzoek kan in één fase gebeuren.

3.2.2.1 Afbakening

Het doel is om in een centrale zone (rondom de aangetroffen kuilen met pottenbakkersafval) een vlak aan te leggen tot op het Pleistoceen sediment (14,10m - 14,20m TAW), dit is het niveau waarop de archeologische sporen uit de 12e -13e eeuw zich manifesteren. Het aangelegde vlak moet plaatselijk verdiept worden om de archeologische sporen volledig stratigrafisch op te graven.

Figuur 1. Onderzoekszone voor het archeologisch onderzoek.

De afbakening van de onderzoekszone voor het vlakdekkend onderzoek is gebeurd op basis van volgende elementen:

- ♠ oost = de bestaande diepere kelders;
- ♠ zuid = de cluster van beerputten en de bestaande kelders. Hier is de begrenzing ook kunstmatig gelegd op 5 meter van een bestaande gemene muur - deze muur staat wankel en is geschoord, deze schoring kan voornamelijk niet weggenomen worden;
- ♠ noord = de bestaande beerput en een marge naar de straat + de noodzakelijke en enige toegang tot de site;
- ♠ west = de cisterne.

Het gaat in totaal over een beoogde oppervlakte van 226m², ten opzichte van 811m² (de totale oppervlakte van het onderzoeksgebied).

3.2.2.2 Opmerkingen

Bij het streven naar een maximaal opgegraven oppervlakte zijn enkele opmerkingen van toepassing:

- Het aantal onderzoeksvlakken is niet gekend. Er zijn met zekerheid 2 archeologische vlakken.
- Er dient een goede opvolging en een korte communicatielijn met de stabiliteitsingenieur en de veiligheidscoördinator te zijn.
- Er zal vanaf 1,5 – 1,8 meter diepte overlast door grondwater zijn. De inzet van dieptebemaling is niet mogelijk, waardoor continu oppervlaktebemaling (pompen) noodzakelijk zal zijn.

3.2.3 “Post-excavation”

3.2.3.1 *Rapportage en natuurwetenschappelijk onderzoek*

Bemonsteringsstrategie en natuurwetenschappelijk onderzoek worden uitgevoerd conform de vigerende Code van Goede Praktijk.

De veldwerkleider beslist op welke manier de staalname tijdens het veldwerk wordt uitgevoerd, waar en wanneer dit zinvol is (voor het bereiken van de onderzoeksdoelen) en of het noodzakelijk is een specialist bij deze staalname te betrekken. Een voorbeeld hierbij is de staalname voor archeomagnetische datering, die uitsluitend door een specialist kan worden uitgevoerd. Ook staalname voor OSL-dateringen dient door een (externe) specialist te worden uitgevoerd.

Voor dit specifieke onderzoek zijn de volgende staalnames en natuurwetenschappelijke onderzoeken noodzakelijk:

- Micro- en macrorestenonderzoek (gebruikte houtsoorten bij het stoken van de ovens);
- Absolute datering: C14 (botmateriaal of onverkoolde zaden en vruchten).

Assessment en rapportering van het vlakdekkend archeologisch onderzoek worden uitgevoerd conform de vigerende Code van Goede Praktijk.

Voor het assessment en de rapportering is het strikt noodzakelijk dat de data uit het veldwerk door de opgravingsleider(s) worden uitgewerkt. De veldwerkleider beslist welke specialisten hierbij dienen te worden betrokken.

De rapportage is opgesplitst in twee delen:

- Archeologierapport => beknopte beschrijving van de aangetroffen structuren en uit te voeren verwerking => vrijgave van de gronden;
- Eindrapport => uitvoerige en volledige beschrijving van de archeologische bevindingen, inclusief alle uitgewerkte natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie.

De duur van de rapportage wordt geraamd op het aantal veldwerkdagen. Bijvoorbeeld: 10 veldwerkdagen resulteert in 10 dagen verwerking + rapportage.

De kost van het natuurwetenschappelijk onderzoek (selectie, waardering en uitwerking) wordt geraamd op 5000 euro.

De kost van conservatie & restauratie wordt geplafonneerd op 5% van de kost van het veldwerk.

3.2.3.2 Deponeren archeologisch ensemble

Assessment en rapportering van het vlakdekkend archeologisch onderzoek worden uitgevoerd conform de vigerende Code van Goede Praktijk.

Vergaarde data en vondsten (het archeologisch ensemble) blijven te allen tijde eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek (en de tijdelijke opslag bij de erkend archeoloog die het vlakdekkend onderzoek heeft uitgevoerd) dient het ensemble te worden opgenomen door een erkend onroerendergoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is, dit in overeenkomst met de opdrachtgever.

Het deponeren van het archeologisch ensemble kan in dit geval gebeuren in het Onroerendergoeddepot TREZOOR (zie administratieve fiche).

Indien dit depot niet beschikbaar is of niet in staat is om het ensemble te ontvangen, dient een ander onroerendergoeddepot te worden gezocht of kan een afspraak gemaakt worden tussen de initiatiefnemer en de erkend archeoloog voor de definitieve opslag.

Het is belangrijk dat alle vondsten en stalen samengebracht worden en als één ensemble worden bewaard ! Uitzonderingen hierop zijn eventuele tijdelijke uitleningen van stukken voor tentoonstellingen of verder onderzoek.

3.3 Competenties van de uitvoerder

De competenties van de uitvoerder zijn gebaseerd op de vigerende Code van Goede Praktijk.

De dagelijkse uitvoering van het onderzoek ligt in handen van de veldwerkleider, in opdracht van de erkend archeoloog, die instaat voor de correcte implementatie van de onderzoeksstrategie en de rapportering van de resultaten. De veldwerkleider bepaalt de onderzoeksstrategie en valideert de op te leveren producten (inventaris van objecten, rapporten, ...). De veldwerkleider dient ook de brug te dichten tussen de erkende archeoloog, de bouwheer, de IOED en het Agentschap Onroerend Erfgoed. De veldwerkleider beschikt dus over specifieke competenties:

- sociale competenties (voor een vlotte en amicale communicatie met de uitvoerders van de grond- en afbraakwerken);
- archeologische competenties inzake metaaldetectie in stedelijke gebieden;
- technische basiscompetenties aangaande veiligheid en gezondheid op bouwplaatsen en stabiliteit van gebouwen.

Het is echter de erkend archeoloog die verantwoordelijk is voor het samenstellen van een onderzoeksteam dat over de nodige competenties beschikt voor het uitvoeren van een vlakdekkend onderzoek in een “stadscontext” (een site met een complexe verticale stratigrafie, nvdr.).

Bij voorkeur bestaat dit team minimaal uit:

- Eén archeoloog (veldwerkleider) met aantoonbare ervaring in het veldwerk en de verwerking van “stadscontexten”;
- Eén archeoloog-assistent met aantoonbare ervaring in het veldwerk en de verwerking van “stadscontexten”.

Veldmedewerkers voor manueel graaf- en opschoonwerk kunnen rechtstreeks voorzien worden door de initiatiefnemer.

Voor de verwerking van de onderzoeksresultaten en de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet, bijgestaan door de nodige specialisten. Deze worden door de erkend archeoloog geselecteerd op basis van de feitelijke onderzoeksresultaten van het veldwerk.

3.4 Veiligheid (algemeen)

3.4.1.1 *Diepte*

Voor het werken in uitgravingen dieper dan 1,5 meter moeten remediërende maatregelen genomen worden om veilig werken te garanderen. De hoofdaannemer voorziet in de nodige remediërende maatregelen (schoren, drukluchtkussens, ...).

3.4.1.2 *Grondwater*

Indien de grondwatertafel bereikt wordt alvorens de archeologische stratigrafische sequentie gekend is, dienen remediërende maatregelen te worden genomen om correcte archeologische vaststellingen te doen en om de vaststellingen in optimale omstandigheden te laten verlopen. Bij overlast door (grond)water dient oppervlaktebemaling en/of lijnbemaling te worden ingezet. Lijnbemaling is in deze nog niet mogelijk (pas na het plaatsen van wanden en onderschoringen), maar geniet wel de voorkeur.

3.4.1.3 *Grondwerk*

Het grondwerk dient uitgevoerd gebruik makend van een gekeurde graafkraan (rupsen of banden) met voldoende vermogen voor het geplande grondwerk, manueel graafwerk zal noodzakelijk zijn. Het grondwerk wordt uitgevoerd conform het vigerende Standaardbestek 250 en door gekwalificeerd personeel. **Indien muurwerkstructuren (“massieven”) onder het maaiveld dienen te worden uitgebroken, dient dit te gebeuren onder begeleiding van een archeoloog.**

3.4.1.4 *KLIP*

De hoofdaannemer voorziet dat alle aanwezige nutsleidingen en kabels gekend zijn en van de verschillende netten zijn afgesloten.

3.4.1.5 *Vervuiling*

Indien tijdens het grondwerk of tijdens het archeologisch onderzoek zou blijken dat het gebied vervuild (fossiele brandstoffen, asbest, ...) is, dient de hoofdaannemer remediërende maatregelen te nemen om veilig werken in de vervuilde bodem mogelijk te maken. Het volledig uitgraven en saneren van de gronden zonder archeologische evaluatie dient in dat geval te allen prijze te worden vermeden.

3.4.1.6 CTE (munitie)

Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van CTE.

3.4.2 Afwijkingen

3.4.2.1 Steentijdartefactensites

In de eerste fase van het onderzoek (bureaustudie) is er een archeologische verwachting naar archeologische sites met een eenvoudige stratigrafie (“landelijke context”) of een complexe verticale stratigrafie (“stadscontext”), maar op basis van de onderzoeksbalans van het Agentschap Onroerend Erfgoed wordt gevraagd steeds met een zekere voorzichtigheid om te gaan met de mogelijke aanwezigheid van steentijdartefactensites.

Indien tijdens de aanleg van de proefsleuven, de profielputten of de onderzoekspullen echter blijkt dat alsnog steentijdartefactensites aanwezig kunnen zijn, dient de volledige methodiek aangepast te worden en moet overgeschakeld worden op een waarderend archeologisch booronderzoek, en dit conform §8.5. van de Code van Goede Praktijk. De initiatiefnemer dient zich bewust te zijn van deze mogelijke meerwerken !

Aan de hand van dit type booronderzoek kan de diepte, spreiding, datering en bewaringsgraad van de aangetroffen steentijdartefactensite geëvalueerd worden. Voorafgaand aan het booronderzoek dienen zones te worden afgebakend waarbinnen een verwachting naar steentijd bestaat en waarbinnen de boringen dienen uitgevoerd te worden.

Daarbij dienen deze onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- *Waar werden de steentijdartefactensites aangetroffen (xyz-coördinaten)?*
- *Wat is hun spreidingsvorm en densiteit?*
- *Welke datering kan hieraan gegeven worden?*
- *Welke bodemhorizonten/sedimenten werden aangetroffen?*

3.4.2.2

Ten opzichte van de CGP

Er worden in deze fase geen afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk voorzien.

Afwijkingen op de CGP kunnen noodzakelijk zijn, het archeologisch veldwerk is immers een praktische uitvoering van een theoretische benadering op basis van een maximaal aantal parameters. Deze uitvoering moet echter soepel zijn, zo niet verliest men het onderzoeksdoel uit het oog en gaat archeologische informatie verloren. De veldwerkleider beslist over de uitvoering en aanpassingen op de theoretische benadering op basis van kennis en ervaring. Deze worden uiteindelijk in het archeologierapport ook als dusdanig beargumenteerd.

Bijvoorbeeld in het geval van een opgraving kan omwille van een geplande verstoringsdiepte of de aanwezigheid van kabels of leidingen gekozen worden om bepaalde sporen en structuren niet volledig te onderzoeken. Indien geen relevante archeologische sporen worden aangetroffen, dient wel onderzocht te worden wat de mogelijke oorzaak hiervan is (een historische realiteit, erosie, ...).

3.4.2.3

Ten opzichte van de advieszone

Er worden in deze fase geen afwijkingen ten opzichte van de advieszone voorzien. Indien op basis van voortschrijdende inzichten het noodzakelijk zou zijn om de oriëntatie of diepte van de geplande werkputten aan te passen (bijvoorbeeld door stabiliteit, wijziging van geplande werken, ...), dan dient dit te worden gemotiveerd in het archeologierapport. Het niet naleven van de randvoorwaarden (zie § *Maatregelen te nemen door de initiatiefnemer*) is niet noodzakelijkerwijs een reden om delen van het onderzoek niet uit te voeren !

3.5 Kostenraming

Conform de CGP, v4, § 12.6.3.3 wordt een algemene kostenraming in het Programma van Maatregelen opgenomen. Alle tarieven zijn in EURO, deze kostenraming kan dienen als basis voor een meetstaat, maar vervangt deze niet.

Omschrijving	eenheid	type	hoeveelheid	eenheidsprijs	som
Vorbereiding en administratie	<i>stuk</i>	<i>TP</i>	1	400	400
Veldwerken (uitvoering door veldwerkleider + 1x archeoloog, door to door)	<i>dag</i>	<i>VH</i>	5	1000,00	5000
Verwerking van velddata en vondstenmateriaal, rapportage	<i>dag</i>	<i>VH</i>	5	1000	5000
Stelpost natuurwetenschappelijk onderzoek	<i>stuk</i>	<i>TVS</i>	1	5000	5000
Stelpost conservatie van vondstenmateriaal (5% van de kost veldwerk)	<i>stuk</i>	<i>TVS</i>	1	250	250

Opgelet: in deze raming zitten geen prijzen voor arbeiders, grondverzet, machines, materieel, bemaling, tenten, verlichting, werfafsluiting enz. (zie § *Specifieke randvoorwaarden*). Tevens is geen post voorzien voor publiekswerking.

4 Literatuuroverzicht

4.1 Naslagwerken

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Bogemans F., 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 29 Kortrijk*, Brussel.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

Defrancq J. & Vanhoutte C., 2022. *Nota. Verslag van resultaten. Proefsleuven- en proefputtenonderzoek Kortrijk Leieboorden fase 2 (prov. West-Vlaanderen)*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

Despriet Ph., 1998. *Kortrijks aardewerk 1250-1325*, in: Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 39, Kortrijk.

Despriet Ph., 2012. *Grijs, radgestempeld aardewerk uit Kortrijk, 1125/1150-1225/1250*, in: Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 80, Kortrijk.

Devalckeneer L., 2022. *Archeologienota. Programma van maatregelen voor een archeologische opgraving Kortrijk-Leieboorden Fase 2 (prov. West-Vlaanderen)*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

Dondeyne S., Vanierschot L., Langohr R., Van Ranst E. & Deckers J., 2015. *De grote bodemgroepen van Vlaanderen: Kenmerken van de "Reference Soil Groups" volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base*, KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.

Gysseling M., 1960. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *16e-17e-eeuwse vestingswerken* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/226902>
(geraadpleegd op 3 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Heilige-Geeststraat 1* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/158107>
(geraadpleegd op 4 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Heilig Geesthuis van de Arme Weduwnaars* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/59827>
(geraadpleegd op 3 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Historische stadskern van Kortrijk* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140006>
(geraadpleegd op 3 juli 2023).

31

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Kasteel* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/226908>
(geraadpleegd op 4 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Kasteelkaai* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221716>
(geraadpleegd op 4 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Kasteelstraat (Domus Pauperum)* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70334>
(geraadpleegd op 3 juli 2023).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: *Kortrijk* [online]
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14445> (geraadpleegd op 9 december 2020).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *middeleeuwse stadsomwalling* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/226910>
(geraadpleegd op 3 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Rijsepoort* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/984156>
(geraadpleegd op 3 juli 2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Rijsestraat 26-28* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/984102>
geraadpleegd op 3 juli 2023.

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Rijsestraat VI* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221183>
(geraadpleegd op 4 juli 2023).

Lapon L., 2008. *De vroege stadsontwikkeling van middeleeuws Vlaanderen in geografisch kader*, Gent.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

4.2 Online bronnen

- <http://www.geopunt.be/>
- <https://www.dov.vlaanderen.be/>
- <https://inventaris.onroendergoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://inventaris.onroendergoed.be/aanduidingsobjecten/>
- <https://cai.onroendergoed.be/>
- <http://uurl.kbr.be>
- <https://www.cartesius.be/>
- http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE
- <https://geoplannen.omgeving.vlaanderen.be/roviewer/?t=7&m=1&category=2>
- www.geologievannederland.nl
- <https://belgica.kbr.be/>
- <http://lukeuedasarson.com/NDcortoriacenses.html>
- <https://www.delcampe.net/fr/collections/publicites/kortrijk-roode-leeuw-nv-sa-lion-rouge-kasteelstraat-25-1812786826.html>
- <https://beeldbank.kortrijk.be/index.php/image/watch/ad1485e92c0e417396e318aaa32445ae3eb0fc16e2224ea7975af5570d92db19d0a5ad257caf41deb2fe891afab3bc6a>
- <https://servicekoers.be/collecties/FID0008>
-

5 Lijst van figuren

Figuur 1. Onderzoekszone voor het archeologisch onderzoek. 21

<i>Hembyse Archeologie is een handelsnaam van de in 2017 opgerichte vennootschap Hembyse BV.</i>	
<i>Maatschappelijke zetel:</i>	<i>Vogelhoekstraat 25A, 9050 Gentbrugge</i>
<i>BTW:</i>	<i>BE 0677.720.687</i>
<i>IBAN:</i>	<i>BE25890214307282</i>
<i>BIC:</i>	<i>VDSP BE 91</i>
<i>BOIP:</i>	<i>1510945</i>
<i>Telefoon:</i>	<i>0032 472 89 97 66</i>
<i>E-mail:</i>	<i>info@hembyse.net</i>
<i>Website:</i>	<i>www.hembyse.net</i>
<i>Sociale media:</i>	<i>https://www.facebook.com/HembyseArcheologie/</i>